

KEREKES VALÉRIA, BÖDDI ZSÓFIA, BAVALICS LAURA: A GYERMEKEK JÁTÉKA – ÉS AMI MÖGÖTTE VAN

MÓRA KÖNYVKIADÓ, 2024. 144 OLDAL (ISBN: 978-963-603-585-3)

– RECENZÍÓ –

LAZSÁDI Csilla

1. Bevezető

A gyermekek játékát eredeti megközelítéssel tárgyalja a három rokonterületen dolgozó szakember, Kerekes Valéria, dr. Böddi Zsófia és Bavalics Laura: úgy mutatják be a játékot, hogy ne csak annak elméletét, hanem a gyermeket magát értsük meg jobban, és azzal a céllal, hogy „segítsenek felkészültebb partnerré válni a játékban” – fogalmazza meg a kiadó könyvismertetője. Együtt írja a könyvet az egyetemen játékmódszertant tanító és kutató szakember, a pedagógiai pszichológus és az óvodapedagógus, aminél jobb szakmai csapatot kérésre sem tudnánk összeállítani a témában. Tovább igazolja a könyv létjogosultságát a szerzők szakmai tapasztalata, amit a könyv nem részletez, de akár taglalhatna is a végén összefoglalt bemutatkozókban. Kerekes Valéria az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Karának oktatója, drámapedagógus, a Mese másként módszer kitalálója, a mese és a játék szakmai közleményeiben visszatérő témák, megközelítőleg 10 szakmai publikációja született az elmúlt években a játék témában. Ezek nagyrészt együtt publikáltak dr. Böddi Zsófiával, aki szintén egyetemi oktató az ELTE Tanító- és Óvóképző Karán, pedagógiai szakpszichológus, a Világjátékban is képzett szakember. Bavalics Laura óvodapedagógus, drámapedagógus és játékmentor, aki több, mint 15 éve dolgozik óvodás gyermekekkel, és öt év óvodavezetői tapasztalatot is maga mögött mondhat.

A könyv hangsúlyosan az óvodás gyerek spontán játékáról szól. A könyvben találunk ugyan fejezeteket vagy példákat, amelyekben a felnőtt kezdeményezésére történő játék kerül bemutatásra, de alapvetően a gyermek természetes, saját indíttatású játékaira ad értelmezési útmutatót. Ezek a játékformák nemcsak óvodáskorban fordulnak elő, de ebben a korszakban relevánsak és jól megfigyelhetőek, mindig a fejlődésnek megfelelő mennyiségben és minőségben.

2. A könyv ismertetése

A könyv címe *A gyermekek játéka – és ami mögötte van* már kezdetektől felkelti az érdeklődést, játékosan rejteget valamit. A felfedeztetés ígéretet tovább fokozzák a szerzők azzal, hogy a bevezetőben felvetik a kérdést: mi történik akkor, amikor a gyerek „csak játszik”? Gyakran találkozunk ezzel a gyerek játékát leintő kifejezéssel, ezért, ha már tudunk valamit a játékról, azonnal kapcsolódni tudunk és cinkosan, de elemző készenlétben várjuk az igazolását a játék jelentőségének. Ha pedig az olvasó laikusként ragadja meg a könyvet vagy még keveset tud a gyermekek játékáról, akkor ezzel az indítással titokfejtető kíváncsisággal nézhet be a dolgok mögé, hogy megismerjen valamit, ami csak a beavatottak számára érthető arról a sajátos gyermeki nyelvről, amit a gyermek nem fog szavakkal megindokolni.

Gyakorlati útmutató az óvodások játékanak megismeréséhez és megértéséhez – olvassuk a borító alján a magyarázó alcímet, amelyből felismerni, hogy tankönyvként is használható. Ezt a szerzők is megerősítik. Szakmaiságát és tankönyv jellegét tovább erősíti a strukturáltsága. Külön fejezetet szánnak a könyv elején a tartalom felépítésének bemutatására, amelyben a könyvben bemutatott példajátékok leírásának szerkezetét és a játékokat elemző szempontokat mutatják be. Az elemzés kritériumait olyan kérdések mentén vázolják fel, amelyeket az olvasó is felvetne, ha meg szeretne érteni egy játékhelyzetet, például: *Ki vesz részt a bemutatott játékban? Milyen háttérinformációink vannak a játékhelyzetben játszó gyerekekről? Hogyan alakítják a játékban résztvevő gyerekek a teret?* A gyermek megértése iránti rendkívüli érzékenységgel még a játék lecsengésére is kitérnek: *Hogyan zárul a játék?* és *Hogyan alakul a játék után a résztvevők további helyzete?* Amikor azt gondolná az olvasó, hogy már nincs több, amit egy játékhelyzetről el lehetne mondani, akkor a szerzők további elemző szempontokat kínálnak, kitérnek *a játékhelyzetből adódó lehetséges konfliktusokra, problémahelyzetek tárgyalására, a tapasztalatszerzés lehetőségeire (a játszó gyerek számára), a tanulási pontokra (a pedagógus számára)*. Már az első, a felépítést tárgyaló fejezet egy nagyon tudatos, részletekig elemző és összefüggéseket kereső szakkönyvet ígér.

A könyvfejezetek sorrendje is támogatja a tartalmat – az első két tájékoztató jellegű, a játékról való közös gondolkodást megalapozó fejezeten túl úgy van felépítve, mintha a legfontosabb játékmódszertani ismereteket tartalmazó fejezetek a különböző óvodáskori játéktípusokról lennének a magva a könyvnek, és ezeket mintegy körülöleli, keretbe zárja az ölbeli játékokról és az óvodások társas kapcsolatáról szóló fejezet. Hogy mennyire volt ez tudatos szerkesztés a szerzők részéről, nem tudni, de sikerült ezáltal egy időutazásba hívni az olvasót a gyermek első szociális helyzetben megélt játékményétől, az anyai ölből történő játékoktól, addig a pontig, amikor a szabályjátékok megjelenésével a kortárs szerveződés kap nagyobb hangsúlyt a gyermek életében, amikor lassan kinő a felnőtt markából a gyermek. A fejezetek sorát a játék személyi és tárgyi feltételeiről szóló téma zárja, amelyet egyben jó záróüzenetként is felfoghatunk: teremtsük meg a gyermek számára a megfelelő játékfeltételeket és hagyjuk játszani!

A fejezetek nagyrésze az óvodás gyermek spontán játéktípusait mutatja be: a gyakorlójátékot, a konstruáló játékot, a szerepjátékot, a szabályjátékot. Bár nem ebbe a tipológiába tartozik, egy nagyon ideillő és fontos téma is terítékre kerül a spontán játékok sorában: a fizikai aktivitáshoz kötődő játékok. A játéktípusoknak szánt külön fejezetek hasonló felépítésűek: a meghatározás, leírás után arról olvashatunk, hogy hogyan alakul ki az adott spontán játék, hogyan jár együtt a gyermek természetes fejlődésével, majd abban kalauzolnak a szerzők, hogy mit fejleszt az adott játékforma. Minden játéktípust 2-3 konkrét példa, játékszituáció szemléltet, amelyek alapos elemzésre kerülnek az első fejezetben bemutatott szerkezet mentén. A játéktípusokra vonatkozó fejezetek a *Legfontosabb tudnivalók ...* kezdetű felvezetéssel vannak ellátva, tükrözve azt a szakmai alázatot, amivel kezelik a témákat a szerzők, sejtetve azt, hogy a gyermekjáték gazdag világáról egy-egy könyvfejezetben a legnagyobb törekvéssel is csak részinformációkat lehet bemutatni.

A továbbiakban röviden betekintünk egy-egy témába, a gondolatok között morzsászva.

A játékok sora az *Ölbeli játékokkal* kezdődik. Ez az egyedüli a bemutatott játéktípusok közül, ami nem spontán játék, de benne van minden, ami válaszol a gyermek igényeire, és aminek a megtapasztalása fontos alapja lesz a kortársakkal való játéknak is, mint például a szemkontaktus, a kapcsolatfelvétel, az érintés, a testi közelség, az egymásra való odafigyelés, a bizalom. Érzékletes példa szemlélteti, hogy miként sikerül ölbeli játékkal kizökkenteni egy kisgyereket a frusztrált helyzetből.

A gyakorlójátékot, a konstruáló játékot, a szerepjátékot, a szabályjátékot bemutató fejezetek közül irányuljon most a fókuszunk a *Legfontosabb tudnivalók a szerepjátékokról című fejezetre*. A szerzők megteremtik a kapcsolatot a kognitív fejlődéssel és az ehhez kapcsolódó szimbolikus funkciókkal, leírják a folyamatot a szimbólumok megjelenésétől a szerepfelvételig, sőt a komplexebb szintű szociodramatikus játékig. Szinte magunk előtt láthatjuk, ahogy életkori sajátosságaiból adódóan apró lépcsőfokokként eljut a gyerek onnan, hogy felemeli a kanalát, hogy evést szimuláljon, addig, hogy társaival szervezett módon állatorvososdit játsszon. A szerzők ismertetik, hogy a szerepjáték hogyan fejleszti a társas, a kognitív és a mozgásos területeket, és a példák bemutatása után egy külön

fejezetet is szánnak arra, hogy a játékok, főleg a szerepjátékok során megvalósuló élményfeldolgozást kifejtsek. A tartalomjegyzéket nézve elsőre kakukktojásnak tűnhet a játéktípusok között az *Élményfeldolgozás a játékban* című fejezet, de amennyiben a szerepjátékról szóló fejezet után olvassuk, rögtön indokoltnak tűnik a beékelése. Élményfeldolgozás ugyan nemcsak szerepjáték során van, de számos fogalom, mint feszültségcsökkentés, elaboráció, vágybeteljesítés, kompenzáció a szerepjátékok ismeretében válik érthetővé, és szerepjátékos helyzetekben érhető jól tetten. A kifejtett példák is ilyen helyzeteket mutatnak be.

Ritka falat a magyar szakirodalomban a *fizikai aktivitáshoz kötődő játékoknak* szánt fejezet. Kiemelném ezen belül a „vadulós” játékokról szóló rövid, de hasznos tartalmat, ugyanis az a tapasztalat, hogy a felnőtteknek ez okoz a legtöbb fejtörést. Külön említést érdemel az *óvodások társas kapcsolatairól* szóló fejezet, hiszen a játék és a szociális kompetencia fejlődése kéz a kézben jár. A játék tárgyi és személyi feltételeire vonatkozó fejezetből a játék támogatása kifejezést húznám alá, amelyre a szakirodalom alapján kínál megoldásokat a fejezet.

Újszerű és tudományos jelentőségét növeli a játék témában a könyv felépítése, a gyakorlatias megközelítése, a didaktikus jellege: minden létező tanulási lehetőségre igyekszik felhívni a játékról gondolkodó olvasó figyelmét, ehhez rengeteg szempontot ad. Nyelvezete egyszerű, de szakszerű. Nem szakmabeliek számára a strukturáltságából és az elemző stílusából kifolyólag valószínűleg kevésbé olvasható, ellenben oktatási célokra egy praktikus, nagyon jól használható kézikönyv, különösen a pedagógusképzésben.

Az olvasói élményt az oldalak tördelése, szerkesztése tompítja kissé: a keskeny belső lapszél, a széles külső lapszél, és az ebből fakadó üres terek indokolatlannak tűnhetnek, de amennyiben élünk a szerzők szándékával, hogy jegyzeteljünk a lapszélre, megkönnyíti a könyv gyakorlatias felhasználását. A tartalom derűs légkörén a papír fakósága is módosít, és talán a borító a sötétsárga-lila színe sem a legkedvezőbb, bár játékosan kiviláglik a polcon az unalmas standard színű könyvek közül. Természetesen ezek megítélése szubjektív, nagy eséllyel környezettudatos szempontok és tudatos színválasztás áll a döntések mögött, és semmiképp nem csökkentik a könyv minőségét. A szerkesztés javára hozható fel, hogy a fejezetek jól tagoltak a fejezetcímeknek szánt, sötétrel kijelölt oldalakkal, segítve ezáltal a könyvben a tájékozódást. Az élethű vonalrajzok a játékpéldák mellett támogatják a játékleírás megértését, és, holott hangulatuk a technikából adódóan komoly, mégis pajkosságot kölcsönöznek a könyvnek azáltal, hogy itt-ott felbukkannak rajta a szerzők gyermekközeli szituációkban.

3. Zárszó

A könyv tartalma összességében valóban a legfontosabb tudnivalókkal foglalja össze, amit gyermekekkel foglalkozó szakemberként vagy szülőként tudni érdemes az óvodások és egyben az emberiség alapvető játékformáiról. A szerzők mintegy három lábú stabil székre helyezik az óvodáskorban előforduló spontán játékformák értelmezését, nemcsak a hármass szerzői profiltól adódóan, hanem az elmélet, a megfigyelhető példák és az alkalmazható gyakorlat eddig páratlan összefonása által.

Ajánlom elsősorban képződő és gyakorló szakembereknek, épp olyan képesítésűeknek, mint akik írták: óvoda és elemi osztályos pedagógusoknak, gyermekpszichológusoknak, gyermekekkel foglalkozó szakembereknek, kutatóknak és, nem utolsósorban, szülőknek. A könyv elméleti hivatkozásokkal, játéksituációk bemutatásával és elemzésével, rengeteg gondolkodásra sarkalló szemponttal, nyitott kérdésekkel járul hozzá annak a felfedezéséhez, hogy a játék nem egy „csak”, hanem „a leg”-fontosabb az óvodáskor pszichológiájában és pedagógiájában. Hogy a könyv válaszol-e a címben felkeltett kíváncsiságra, azt az olvasó döntse el maga.

Szerző

Lazsádi Csilla, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár. e-mail: csilla.lazsadi@ubbcluj.ro